

KLUB MLADIH ISTRAŽIVAČA "VLADIMIR-MANDIĆ-MANDA"
V A L J E V O

ZBORNİK RADOVA KLUBA

- 1971. GOD. -

Valjevo, 6. februar 1971. god.

KUBA MADIH ISTRATIWA A "ALADIR-MAHIC-MANDA"
V A L I E V O

SPOLNIK RADOVA KLUBA
- 1971. GOD. -

Valjevo, 6. februar 1971. god.

PREDGOVOR

Pojavom sve većeg broja radova iz oblasti istraživačke delatnosti ukazala se potreba za izdavanje godišnjeg Zbornika radova. On bi obuhvatio sve značajnije, stručne radove pisane na bazi naših rezultata postignutih u jednoj godini.

Istina, ovi radovi ne mogu se kvalifikovati kao naučni ali se njima približavaju bar po egzaktnošću i velikim brojem novih podataka. Nadamo se daće mnogi podatci dobro doći svima onima koji se upute u okolinu Valjeva radi istraživanja.

U prvom Zborniku prezentirani su radovi koji se odnose na istraživanja u 1971. godini. Autori pojedinih tekstova po prvi put su pokušali da napišu jedan stručni prilog. Stoga molimo starije i iskusnije istraživače da nam upute dobronamerne kritike koje bi nam pomogle u daljem radu.

Urednik

IZLET BOTANIČKE GRUPE NA DIVČIBARE

Sa članovima podmlatka Kluba boravio sam 17. i 18. aprila na Divčibarama. Biljni svet se tek budio iza zimskog sna. Pokušali smo registrovati one biljne vrste koje su tih dana bile u cvetu. Obišli smo deo Divčibara u samom naselju, između vikend-kućica.

Uz stručne i narodne nazive dajemo kraći opis ovih biljaka.

1. Anemone nemorosa hirsuta /Fam. Ranunculaceae/

U narodu je nazivaju breberina. Cvetovi su bele boje i pojedinačni. Cela biljka je dlakava. U zemlji se nalazi vodoravno položen rizom. Javlja se rano u proleće. Na Divčibarama se nalazi na proplancima između starih borova.

2. Frythronium dens canis-pseći zub /Fam. Liliaceae/

Veoma česta na Divčibarama. Cvet je ljubičastonarandžaste boje. U zemlji se nalazi lukovica u obliku psećeg zuba. Iznad zemlje se pojavljuju dva lista čija boja varira. Veoma je slična ciklami.

3. Tussilago farfara-podbel /Fam. Compositeae/

Žuti jezičasti cvetovi grupisani su u glavičastu cvast. Drška cvasti je dlakava i nosi ljuspičaste, crne listiće koji su naizmeničko postavljeni.

4. Crocus tomasianus-šafraan /Fam. Iridaceae/

Ovo je dosta česta vrsta šafrana na Divčibarama. Boja cveta je ljubičasta. U zemlji se nalazi krtolasta lukavica.

5. Primula veris-jagorčevina /Fam. Primulaceae/

Česta na Divčibarama. Boja cveta je bledožuta. Cvetovi su na izdignutoj dršci.

6. Frica carnea-crnjuša, vres /Fam. Fricaceae/

Dominantna vrsta na suvljim mestima. Smatra se za šumski korov jer gusto pokriva zemlju.

7. Daphne blagajana -jeremičak /Fam.

Ovo je ukras Divčibara. To je višegodišnja puzeća biljka. Na vrhu stabla nalazi se grupa belih cvetova koji sadrže etarska ulja pri-
jatnog mirisa, zbog čega se dosta uništava od strane turista.

8. Muscari botryioides-presličica /Fam. Liliaceae/

U zemlji se nalazi lukovica koja rano u proleće klija. Cvetovi su plave boje i grupisani u terminalne cvasti. Veoma je česta.

9. Caltha palustris-kaljužica /Fam. Ranunculaceae/

Cvetovi su žute boje i pojedinačni. Susreće se na vlažnim mestima i oko potočića.

Determinaciju vrsta izvršio ing. A. Sigunov stručni saradnik Kluba.

Ovo je početak rada na prikupljanju flore Divčibara. Da bi dobila potpuniju sliku grupa će tokom cele godine u odredjenim vremenskim razmacima posećivati Divčibare.

REGISTAR VRSTA:

1. Anemone nemorosa-breberina /Fam. Ranunculaceae/
2. Frythronium dene canis-pseći zub-/Fam. Liliaceae/
3. Tussilago farfara-podbel /Fam. Compositese/
4. Crocus tomasisnus-šafraan /Fam. Iridacese/
5. Primula veris-jagorčevina /Fam. Primulacese/
6. Frisa carnea-crnjuša, vres /Fam. Fricaceae/
7. Daphne blagajana-jeremičak
8. Muscari botryioides-presličica /Fam. Liliaceae/
9. Caltha palustris-kaljužica /Fam. Ranunculaceae/

ISTRAŽIVANJA.....ISTRAŽIVANJA.....ISTRAŽIVANJA.....ISTRAŽIVANJA

REGISTAR BILJNIH VRSTA PRIKUPLJENIH ZA VREME

PRVOMAJSKE AKCIJE U RIBNICI

Zoološka grupa sa dva bivša člana "flore" izvršila je prikupljanje biljnih vrsta u cvetu za vreme prvomajskih praznika. Donosimo spisak tih vrsta. Po mišljenju kustosa Dr. N. Diklića veoma značajno otkriće vrste *Orchis pallens* koja je po prvi put dokazana za područje zapadne Srbije. Ovi podaci biće objavljeni u knjizi "Flora Srbije".

Spisak biljnih vrsta prikupljenih u Ribnici 1.-2. V 1971. god.

1. *Erodium cicutarium* /L/ L'Herit
2. *Myosotis arvensis* /L/ Hil.
3. *Pulmonaria officinalis* L. -plućnjak
4. *Dentaria bulbifera* L.
5. *Arenaria agrimonioides* /L/ Heck.
6. *Veronica chamaedrys* L.
7. *Euphorbia amygdaloides* L.
8. *Bellis perennis* L. - krasuljak
9. *Taraxacum officinale* Web. - maslačak
10. *Geranium robertianum* L.
11. *Doronicum columnae* Ten.
12. *Allium ursinum* L.
13. *Campanula patula* L. -zvončić
14. *Barbarea vulgaris* R.Br.
15. *Hieracium bifidum* Kit.
16. *Trifolium repens* L.
17. *Symphytum tuberosum* L.
18. *Luzula campestris* /L/ Dc.

19. *Cerastium brachypetalum* Desp.
20. *Silene italica* Pers.
21. *Roripa pyrencica* /L/ Rchb.
22. *Orchis morio* L.
23. *Orchis pallens* L -žuta orchideja
24. *Asperula odorata* L.
25. *Vareniarella clitoria* /L/ Poll.
26. *Euphorbia helioscopia* L.
27. *Euphorbia cyparissias* L.
28. *Thymus jaukæ* Čel.
29. *Vinca major* /?/ /minor/ L - zimzelen
30. *Fragaria vesca* L - jagoda
31. *Veronica serpyllifolia* L.
32. *Asperula taurina* L.
33. *Lathyrus venetus* /Mill./ Wohlf.
34. *Lithospermum purpureo-coeruleum* L -svatovac
35. *Viola pumila* Chaix - ljubičica
36. *Poligala vulgaris* L.
37. *Potentilla erecta* /L/ Hampe.
38. *Asarum europæum* L -kopitnjak
39. *Melandryum silvestre* /Schk./ Roehl.
40. *Arum maculatum* L -kozlac
41. *Euphorbia polychroma* Kern.
42. *Geranium columbinum* L.
43. *Geranium phaeum* L.
44. *Viola tricolor* L - dan i noć
45. *Sedum album* L.
46. *Viola silvestris* Lam.
47. *Myosotis* sp.
48. *Ranunculus bulbosus* L.
49. *Potentilla micurontha* Ramond

50. *Myosotis collina* Hoffm.
51. *Arabis hirsuta* /L/ Scop.
52. *Senetio rupester* W. et K.
53. *Symphytum officinale* L - gavez
54. *Ornithogalum tenuifolium* Guss.
55. *Chelidonium majus* L - rusomača
56. *Ballota nigra* L
57. *Lamium galeobdolon* /L/ Cr.
58. *Glechoma hirsuta* W.K.
59. *Glechoma hederacea* L.
60. *Ajuga reptans* L.
61. *Ajuga genevensis* L
62. *Vicia lathyroides* L
63. *Stophylea pinuata* L.
64. *Alliaria officinalis* Andrž.
65. *Politrichum juni perinum* Willd.
66. *Sinapis arvensis* L
67. *Cherardia arvensis* L. form. *hirta* učrt

Vrste odredio kustos: Dr. N. Diklić

NEPOTPUN SPISAK FLORE POVLENA

Biološka grupa je ove godine izvela centralnu akciju na Povlenu. Podgrupa za floru je skupljala biljke sa ovog terena i skupila oko dve stotine različitih vrsta. Ovde je iznet jedan deo interesantnijih biljaka. Inače sve su biljke skupljane sa krečnjačke podloge i u zoni bukove šume /Fagetum montanum/, na nadmorskoj visini od 700 do 1346 m. Biljke je determinisao stručni saradnik Aleksandar Sigunov.

Fam. ABIETACEAE

PINUS *nigra* Arnold. - crni bor

Povlen jula 1971

P. silvestris L. - beli bor

Povlen jula 1971.

PICEA excelsa Link. - smrča

Povlen jula 1971

Fam. ARACEAE

ARUM maculatum L - kozlac

Dijavica jula 1971

Fam. BORAGINACEAE

ECHIUM vulgare L - lisičji rep

Zovljak jula 1971

Fam. COMPOSITAE

TANACETUM macrophyllum Schultz - Bip. - mali vratić

Zovljak jula 1971

CIRSIUM acaule Web. - mala boca

Kukalj jula 1971

CARLINA acaulis L. - kravljak

Kukalj jula 1971

Fam. CAMPANULACEAE

CAMPANULA abietina L. - zvončić

Zovljak jula 1971

C. trachelium L. - zvonce

Kukalj jula 1971

Fam. CARYOPHYLLACEAE

DIANTHUS carthusianum L. - konjski karanfil

Zovljak jula 1971

D. armeria L. - divlji karanfil

Gradac jula 1971.

D. deltoides L. - petešić

Bjele vode jula 1971

Fam. CRASSULACEAE

SEMPERVIVUM henffellii L - čuvarkuća

Cetina jula 1971

SEDUM album L. - žednjak

Povlen jula 1971

S. Dasyphyllum L. - granoriz

Cetina jula 1971

S. glaucum W.K. - žednjak

Povlen jula 1971

Fam. CORNACEAE

CORNUS mas L. - dren

Kukalj jula 1971

Fam. CONVALLARIACEAE

PARIS quadrifolia L. - vranino oko

Dijavica jula 1971

Fam. CUPRESSACEAE

JUNIPERUS communis L. - kleka

Povlen jula 1971

Fam. CORYLACEAE

CARPINUS betulus L. - beli grab

Povlen jula 1971

OSTRYA carpinifolia Scop. - crnograbić

Kukalj jula 1971

CORYLUS avellona L. - leska

Povlen jula 1971

Fam. CRUCIFERAE

ARABIS turrita L. - gušarka

Povlen jula 1971

LUNARIA annua L. - srebrno cveće

Povlen jula 1971

Fam. GRAMINA

ANTHOXANTHUM odoratum L. - mirisavka

Bjele vode jula 1971

CYNOSURUS cristatus L. - češljika

Bjele vode jula 1971

C. echinatus L. - kreslica

Bjele vode jula 1971

Fam. GENTIANACEAE

GENTIANA *utriculosa* L. - lincura

Bjele vode jula 1971

G. austriaca Tourr. - Lincura

Bjele vode jula 1971

G. aschepiadea L. - svečica

Povlen jula 1971

Fam. HYPERICACEAE

HYPERICUM *perforatum* L. - kantarijon

Povlen jula 1971

H. quadrangulum L. - kantarijon

Povlen jula 1971

Fam IRIDACEAE

GLADIOLUS *paluster* Gaud. - gladiola

Povlen jula 1971

Fam. LABIATAE

TEUCRIUM *chamaedrys* L. - dubačac

Bjele vode jula 1971

SCUTELLARIA *altissima* L. - šišak

Povlen jula 1971

THYMUS *pilisiensis* L. - majčina dušica

Povlen jula 1971

SALVIA *glutinosa* L. - medak

Kukalj jula 1971

Fam. LINACEAE

LINUM *catharticum* L. - lanik beli

Zovljak jula 1971

Fam. LILIACEAE

ORNITHOGALUM *comosum* L. - ptičiji luk

Zovljak jula 1971

ANTHERICUM ramosum L. - lilija

Bolje jula 1971

LILIUM martagon L. - zlatan

Povlen jula 1971

Fam. MALVACEAE

MALVA moschata L. - crni slez

Povlen jula 1971

Fam. OLEACEAE

LIGUSTRUM vulgare L. - kalina

Povlen jula 1971

Fam. OXALIDACEAE

OXALIS acetosella L. - zečja soca

Dijavica jula 1971

Fam. OENOTHERACEAE

CHAMAENERIUM angustifolium Scop. - noćurak

Bjele vode jula 1971

Fam. ORCHIDACEAE

ORCHIS macula L. - var. ochranta Panč. - slpe kaćunak

Bolje jula 1971

socijalno zaštićen

O. ustulata L. - kaćunak

Mali Povlen jula 1971

ERIRACTIS atropurpurea Raf. - koluždjarka

Povlen jula 1971

E. microphylla Sw. - koluždjarka

Povlen jula 1971

Fam. POLYPODIACEAE

ASPIDIUM filix mas. Sw. - navala

Povlen jula 1971

A. aculeatum Sw. - paprat

Povlen jula 1971

CETERACH officinarum Lam. et D&C. - strava

Povlen jula 1971

POLYPODIUM vulgare L. - sladić

Povlen jula 1971

Fam. ROSACEAE

POTENTILLA erecta Hampe, Rauschel - srčenjak

Zovljak jula 1971

P. reptans L. - petoprsnica

Gradac jula 1971

SORBUS aucuparia L. - smrdljika

Kukalj jula 1971

S. aria /L/ Crantz. - mukinja

Povlen jula 1971

CRATAEGUS mongyna Jacq. - glog

Kukalj jula 1971

ARUNCHUS silvester Kostel. - suručica

Kokalj jula 1971

Fam. RUBIACEAE

GALIUM anisophyllum Vill. - ivanjsko cveće

Povlen jula 1971

G. rotundifolium L. - ivanjsko cveće

Povlen jula 1971

G. austriacum Jacq. - braćac

Bolje jula 1971

Fam. RANUNCULACEAE

ACONITUM vulparia Rchb. - crvljivača

Povlen jula 1971

ANAMONE triloba Stokes. - krstati kopetnjak

Povlen jula 1971

Fam. SAXIFRAGACEAESAXIFRAGA rotundifolia L. - kamenika

Cetina jula 1971

ACTAEA spicata L. - otrovnica P

Povlen jula 1971

Fam. STAPHYLEACEAESTATHYLA pinnata L. - klokoč

Cetina jula 1971.

Fam. SOLANACEAEATROPA belladonna L. - velebilje

Cetina jula 1971

Fam. SCROPHULARIACEAEDIGITALIS ambigua Murr. - naprstak

Bjele vode jula 1971

MELAMPHYRUM arvense L. - urodica

Bolje jula 1971

GRATIOLA officinalis L. - prolevak

Kukalj jula 1971

Fam. THYMELAEACEAEDAPHNE mesereum L. - vučja lika

Bjele vode jula 1971

Fam. TYPHACEAETYPHA angustifolia L. - miški rogoz

Dijavica jula 1971

Fam. TILIACEAETILIA cordata Mill. - lipa

Cetina jula 1971

Fam. UMBELLIFERAEASTRANTIA major L. - lisjak veliki

Bjele vode jula 1971

Fam. VALERIANACEAEVALERIANA officinalis L. - odoljen

Bjele vode jula 1971

Grupa za ishranu

ISTRAŽIVANJE TERENA MEDVEDNIKA

Uvod

Grupa za ispitivanje mogućnosti ishrane u prirodi pri klubu mladih istraživača iz Valjeva, bavila se ove godine istraživanjima terena oko Medvednika, područje zapadno od Valjeva. Ona je svoj rad bazirala prvenstveno na istraživanju i ispitivanju kvalitativnog i kvantitativnog rasporeda sirovina iz prirode. Za ovaj rad grupa je iskoristila letnji raspust svojih članova te je svoju akciju istraživanja Medvednika izvela u julu mesecu /od 10. do 31./ u sklopu centralne akcije kluba istraživača "Valjevske planine 71". Zato se svi podaci koji budu izneti u ovom izveštaju odnose na letnji vegetacioni period jer je grupa bila sprečena objektivnim okolnostima da vrši sistematska istraživanja tokom cele godine. I pored toga može se dati okvirna slika mogućnosti ishrane na Medvedniku, s obzirom da se može osloniti na izvodjenje zaključaka iz podataka o letnjem periodu. Inače sam ovaj napis nije nikakav, naučni elaborat jer mu nedostaju direktna stručna istraživanja, analitičko, biogeografsko, ekološkog, pedološkog i zoološkog tipa. Ovo je samo informacija o terenu Medvednika i nekim njegovim mogućnostima koje naravno treba sistematski i dovoljno stručno ispitati. Inače, ovaj spis može da bude odlično pomagalo u radu svih onih koji su zainteresovani za ovu oblast istraživanja i svih onih koje bi eventualno Medvednik trebao da prehrani, jer sadrži osnovne podatke o mogućnostima i načinu prehrane na Medvedniku i okolini. Ovaj spis može da koristi i svim omladinskim, planinarskim, izvidjačkim, lovačkim i sličnim grupama koje se kreću po terenima jer za korišćenje podataka iz ovog izveštaja nije potrebno posebno pripremanje i savladjivanje materijala. Svi podaci su izneseni na popularan način jer je do njih došla jedna amaterska grupa koja takodje ovoj materiji ne prilazi strogo stručno već svoje poznavanje ishrane u prirodi koristi za usavršavanje svojih potreba.

Što se tiče samog Medvednika to je planina zapadno od Valjeva sa kojom počinje venac valjevskih planina. Medvednik se uzdiže izmedju rečica Zavojšnice i Ljubovidje /ova zadnja ga razdvaja od Torničke

Bobije, planine na zapadu od Medvednika/. U osnovi Medvednika sadržani su kristalački škriljci što je uslovalo veliko bogatstvo u hidrografiji ovog terena. Medvednik je prepun potočića i izvora koji svoju vodu daju trima rečicama: Ljubovidji, Rebeljskoj reci i Zavojšnici. Bogatstvo u vodi uslovalo je i bogatu biocenozu. Preko 85% površine ovog terena je pokriveno šumom koja je obezbedila veću plodnost samom tlu. Ovaj kraj je i naseljen. Stanovništvo se bavi poljoprivredom ekstenzivnog tipa jer prirodni uslovi nedozvoljavaju modernizaciju poljoprivrede. Naročito je izraženo stočarstvo ali na padinama ovih brda gaje se i planinske sorte čitarica a pored njih i krompir. Ovaj teren nema skoro nikakve saobraćajne veze. Postoji samo jedan makadamski put /Valjevo-Počuta/ a ostalo su teško prohodni kolnjaci.

Istraživanje Medvednika

U planinskom pojasu Medvednika mogu se uočiti tri osnovne vegetacione celine: šumska, livadska i pojas rečnih dolina. Svaka od ovih celina ima svoje specifičnosti i svoje posebne odlike koje su uslovljene razlike u reljefu, mikroklimatu, ekspoziciji, i količini vlage. Ove specifičnosti su izražene kroz različite kvantitativne i kvalitativne veličine sirovina koje se koriste u ishrani.

Šumski pojas se karakteriše većom nadmorskom visinom i nepovoljnijom ekspozicijom. Osnovne crte šumskog predela Medvednika dale su bukove šume, koje se karakterišu malom količinom toplote i velikom vlažnošću. Bukove šume na Medvedniku su veoma stare i mogu se okarakterisati kao zrele šume. U ovim stoletnim šumama živi veoma različit biljni i životinjski svet. Od krupne divljači tu se može naći srna, divokoza, divlja svinja a od niske, najviše zečeva, jazavaca i lisica. Što se biljnog sveta tiče šumski pojas karakteriše sremuš, koga ima u ogromnim količinama, tako da mu se miris može osetiti i na stotinak metara od mesta na kome se nalazi, sedmolist i jagoda. Karakteristično da ima veoma malo gljiva.

Livadski pojas zauzima položaj između 500 i 900 metara nadmorske visine. Taj pojas je najbogatiji sa biljnim sirovinama. On je izražen na veoma povoljnim ekspozicijama jer zahvata blage padine pobrđja što je i uslovalo bogatstvo i raznovrsnost u sirovinama. Livade na Medvedniku se i eksploatišu jer je taj deo iskorišten kao katunište od strane seljaka. Na tim livadama može se naći dosta čajnih i hlebnih biljaka, zatim gljiva a oko katuna moguće je naći povećane količine salata i hlebnih sirovina. Uveče na ove livade izlazi plemenita divljač, zatim zečevi, fazani i druge životinje. Kada je sunčan dan može se naći na zmijske, najčešće poškoke ili smukove. Za ovaj teren najkarakterističnije su livade na Rujevičkoj kosi, Vukobraćama, Rebeljskom brdu i u Rebelju. Reke Ljubovidja, Zavojšnica i Rebeljska reka grade uske doline koje sačinjavaju treću vegetacionu geografsku celinu. Ovaj deo je veoma zanimljiv jer su plodnost rečnih nanosa i dovoljna količina vlage uslovali veoma veliku raznovrsnost i bogatstvo u sirovinama. Dovoljno je napomenuti da se grupa koja je boravila na Medvedniku uglavnom hranila sirovinama iz ovog područja. Karakteristične vrste ovog područja su najkorisnije hlebne biljke kopriva i zemlje, zatim od životinja žabe, zmijske, rakovi i razne vrste riba. Doline ovih reka su naseljene.

MEDVEDNIK je najviši vrh ovog područja. Njegovo "telo" je pokriveno bukovom šumom. Padine su mu veoma strme te je na mestima došlo i do ogoličavanja tla, i pretvaranja u kamenjare. Na ovom uzvišenju mogu se naći sledeće vrste:

- Biljne: 1/ sremuš /*Allium ursinum*/
 2/ zečija soca /*Oxalis acetosella*/
 3/ kopitnjak /*Asarum europaeum* L./
 4/ jagoda šumska /*Fragaria vesca*/
 5/ mišjakinja /*Stellaria nemorum*/

Životinjske vrste ne mogu se tačno odrediti ali se zna da ima jazavaca, divljih svinja, zečeva, raznih ptica i zmijske /po kamenjarima/.

Gljiva ima u tragovima. Zbog jake suše na ovom području je bilo veoma slabo gljiva.

KULINO BRDO je brdo koje se nalazi jugoistočno od vrha Medvednika preko reke Zavojšnice. Ovo brdo je značajno sa našeg aspekta samo zato što su na njemu primećene veoma velike količine jagoda i borovnica. Šuma ovog brda nalazi se na granici između zrele šume i šikare te je prepuna sitne divljači, lisica i zečeva a od ptica ima kreja, fazana i divljih golubova.

STOLICE je brdo koje spaja Medvednik sa Jablanikom i ono je pod zreloom šumom te raspolaže sa određenim sirovinama između kojih su najvažnije:

Biljne: 1/ sedmolist /Aegopodium podagria/

2/ kopriva /Utrica dioica/

3/ sremuš /Alium ursinum/

4/ navala /pteridium aqualinum/

5/ jagoda /fragaria vesca/

6/ kupina /rubus fruticosus/

Na ovom području moguće je naći gljiva i to uglavnom iz roda Russula. Medjutim, mi smo ih nalazili samo u tragovima. Od životinja ovaj teren obiluje sa zečevima, srnama i lisicama. Od ptica najčešće su kreje i divlji golubovi.

Može se reći da je to sasvim pristojna raznovrsnost s obzirom na samu prirodu terena.

STABULJA je brdo koje se uzdiže na vencu između Jablanika i Medvednika. Ovo brdo je karakteristično svojom morfologijom /ima oblik kupe/. Prepokriveno je u potpunosti zreloom bukovom šumom. S obzirom na tu činjenicu i na nadmorsku visinu terena ovo područje, kao i gore navedena, ne obiluje bogatstvom sirovina te se tu mogu naći uobičajene vrste za tamnu šumu:

Biljne: 1/ sremuš /alium ursinum/

2/ navala /pteridium aqualinum/

3/ sedmolist /aegopodium podagria/

4/ kupina /rubus fruticosus/

5/ jagoda šumska /fragaria vesca/

Na ovom terenu ne može se naći gljiva a od životinja ovaj teren je stanište za krupnu divljač i to uglavnom divlje svinje. Ptica ima veoma slabo i to su uglavnom kreje.

Prema tome ovaj teren nije najpogodniji za prikupljanje sirovina.

RUJEVIČKA KOSA je padina Medvednika koja se pruža paralelno sa pravcem pružanja glavnog masiva. Sa svoje osojne strane je obrasla bukovom šumom dok je strana prema jugu livada. Takav položaj je uslovalo bogatstvo ove livade sirovinama. Na Rujevičkoj kosi mogu se naći sledeće vrste:

- Biljne: 1/ zelje planinsko /rumex alpinus/
 2/ kopriva /utrica dioica/
 3/ pepeljuga /chenopodium album/
 4/ kiseljak / rumex acetosa/
 5/ divlja mrkva /daucus carota/
 6/ slez beli /malva silvestris/
 7/ maslačak /taraxacum officinalis/
 8/ krasuljak /bellis perennis/
 9/ netik /impatiens noli tangere/
 10/ majkina dušica /thymus sapyllum/

Na ovom terenu moglo se naći i gljiva. Mi smo iznalazili sledeće vrste: 1/ mlečnice /lacatarius peperetus/

- 2/ vrganj pravi /boletus edulis/
 3/ zekice /russula virescens/
 4/ lisičica /cantharellus cubaris/

Od životinja na ovoj padini ima skakavaca, mrava /larve/ zmija, miševa, ježeva /po obodu šume/ zečeva, u potocima jazavaca, a svečeri tu izlazi i visoka divljač. Ptica ima raznih vrsta.

Ovaj teren je veoma izdašan u sirovinama biljnog porekla te je samim tim i mogućnost opstanka na njemu veoma velika.

VUKOBRAĆE je livada koja se nalazi na jednoj od padina Medvednika prema Torničkoj bobiji i reci Ljubovidji. Ova livada je slična predhodnoj opisanoj i na njoj se mogu naći uglavnom prethodne opisane vrste s tom dopunom što se na ovoj livadi može naći divlje voće naročito kruška, dženerika i lešnik. Od životinja ovde nema srna ali zato ima dosta zečeva.

REBELJ je površ pobrđja na istoku od Medvednika koja nije obrasla šumom. Na ovim terenima može se naći dosta sirovina za ishranu od kojih su najznačajniji:

- Biljne: 1/ zelje /rumeks alpinus/
 2/ kopriva /utrika dioica/
 3/ pepeljuga /chenopodium album/
 4/ repušina /arctium lappa/
 5/ kiseljak /rumeks acetosa/
 6/ kupina /rubus, fructuosus/
 7/ jagoda /fragarija vesca/
 8/ šipak /rosa kanina/

Od životinjskih vrsta na terenima Rebelja mogu se naći vrste koje inače karakterišu srednje pobrđje, lisice, zečevi, jazavci, zmije, puževi, a od ptica tu su najčešće: vrane, jarebica, svraka, detljići, tetrebi, fazani i druge slične vrste.

Na ovom terenu moguće je naći gljiva iz reda russula. I ovaj teren spada u terene koji su bogati sa sirovinama divljeg porekla te se može uzeti u obzir za eventualnu buduću eksploataciju.

REKA ZAVOJŠNICA obavlja Medvednik od juga na istok do severozapada. Reka se probija kroz pobrđje između Kulinog brda i Medvednika. Zato su obale rečice strme i obrasle gustom bukovom šumom. Kraj je nenase-
ljen. Ovaj teren je bogat sledećim vrstama:

- Biljne: 1/ kopriva
 2/ repušina
 3/ zelje

- 4/ sedmolist
- 5/ kopitnjak
- 6/ zečija soca
- 7/ jagoda
- 8/ kupina
- 9/ vodena nana

Gljive: 1/ russule

2/ pisane nožičarke

Životinje:

- 1/ zmiје /smuk i belouška/
- 2/ rak
- 3/ vinogradarski puž
- 4/ gušter /običan i zelembać/
- 5/ ribe /pastrmka, krkuša, klen i čikov/
- 6/ zec
- 7/ ptice /divlji golub, kreja, žunja i detlić/

Iz ovoga svega se vidi da dolina ove reke obiluje raznorodnim vrstama ali količinski ovaj teren je znatno slabiji od terena livadskog pojasa.

LJUBOVIDJA reka izvire ispod Borovnjaka koji se nalazi 5 km južno od Medvednika i teče prema severu da bi kod ušća Zavojšnice skrenula prema Drini i Ljuboviji. Ova reka deli Medvednik od Torničke bobije jednom klisurastom dolinom. Karakteristično za ovu rečicu je to da je voda veoma topla te je čitavo to područje bogato sa biljnim i životinjskim sirovinama. Na njemu se mogu naći sledeće vrste kao sirovine ishrane:

Biljne: 1/ zelje

- 2/ kopriva
- 3/ loboda
- 4/ pepeljuga
- 5/ bujad
- 6/ maslačak
- 7/ kupina
- 8/ šipak
- 9/ jagoda

Gljive: 1/ rod russula/

Životinje: 1/ puž

2/ rak rečni

3/ zmiya /belouška, poskok, smuk/

4/ ribe /krkuša, čikov, klen/

5/ zec

6/ lisica

I ovaj teren je vrlo pogodan za prikupljanje i iskorišćavanje sirovina jer is tih ima u izobilju. Dolina reke je nastanjena i obradjena.

REBELJSKA reka je siromašnija od prethodne dve opisane reke verovatno zato što je temperatura vode u njoj primetno niža. U ovoj rečici koja nastaje od potocića sa Stolica, Stabulje i Jablanika mogu se naći uobičajene sirovine za takav jedan predeo. To su:

Biljne: 1/zelje

2/ kopriva

3/ pepeljuga

4/ loboda

5/ repušina

6/ kupina

7/ jagoda

8/ maslačak

Gljiva je ovde teško naći a od životinja karakteristične su ptice:

1/ fazan

2/ jarebica

3/ vrana

4/ svraka

5/ kreja

6/ divlji golub

Ovaj teren nije najpogodniji za prikupljanje i eksploataciju sirovina iz prirode.

Sa ovim smo iscrpeli istražione regione. Svi podaci koji su ovde izneti dobijeni su prilikom ispitivanja grupe za istraživanje mogućnosti ishrane u prirodi u julu mesecu ove godine, te se odnose samo na letnji period. Da bi se dobila potpuna slika mogućnosti ishrane na ovom terenu potrebna su detaljna ispitivanja kroz sve sezone i sve vegetacione prirode. Zato se svi ovi podaci moraju uzeti okvirno a ne kao utvrđene činjenice. Način na koji se dolazilo do prikupljanja podataka prikazan je u prilogu broj 3.

NAZIV	OBLAST	TEREN
1/ kopriva /urtica alpinus/	Planinska livadna rečna	- Rujevačka kosa, Rebelj - Stolice - Rebeljska reka, Ljubovidja i Zavojšnica
2/ Zelje /Rumex Alpinus/	Livadsko rečna	- Rujevačka kosa, Vukobrdj Rebelj - Rebeljska reka, Zavojšnica, Ljubovidja.
3/ Pepeljuga /Chenopodium Album/	Livadska rečna	- Rebelj, Rujevička kosa, Vukobrdje - Ljubovidja.
4/ Kiseljak /Rumex Acetosa/	Livadska	- Rebelj i Rujevačka kosa
5/ Mišljakinja /Stellarija Medija/	Livadska	- Rujevička kosa, Vukobrdje
6/ Crni slez /Malva Silvestris/	Livadska	- Rujevička kosa, Vukobrdje i Rebelj.
7/ Zečja soca /Oxalis Acetosella/	Šumsko-rečna	- Medvednik, Kulino brdo i Zavojšnica
8/ Sedmolist /Aegopodium Podagrie	Šumska	- Medvednik, Kulino brdo, Stolice i Stabulja.
9/ Divlja mrkva	Livadska	- Rujevička kosa, Vukobrdje.
10/ Plućnjak /Pulmonorija Officinalis/	Šumska	- Stolice
11/ Krnjuša /Rummela Vulgaris/	Šumska	- Stolice
12/ Maslačak /Taraxacum Officinale/	Livadsko-rečno	- Rujevačka kosa, Rebelj, Vukobrdje, Zavojšnica, Ljubovidja i Rebeljska reka.

13/ Krasuljak /Bellis Perunnis/	Livadsko	- Rujevačka kosa i Vukobrdje.
14/ Velika repušina /Axtium lappa/	Rečna	- Ljubovidja, Zavojšnica i Rebeljska reka.
15/ Kupina /Rubus Fructuosus/	Šumsko Livadsko Rečno	- Medvednik Zavojšnica Kulino brdo, Ljubovidja, Stolice, Rebelj. reka, Stabulja Rebelj
16/ Jagoda šumska /Fragaria vesca/	Šumsko-rečno	- Medvednik, Zavojšnica, Kulino brdo, Ljubovidja, Stolice, Rebelj. reka, Stabulja
17/ Sremoš /Allium ursinum/	Šumsko	- Medvednik Stolice Stabulja
18/ Kopitnjak /Asarum europaea/	Šumsko	- Medvednik Zavojšnica
19/ Vodena nana /Mentha aquatica/	Rečna	- Zavojšnica
20/ Bujad /Pteridium-Aguilinum/	Šumsko-rečna	- Stolice - Stabulja i Ljubovidja
21/ Netik /Impatiens noli tangere/	Livadsko	- Rujevačka kosa i Vukobrdje
22/ Majčina dušica /Thymus Seryllum/	Livadsko	- Rujevička kosa i Vukobrdje
23/ Šipak /Rosa canina/	Livadsko-rečno	- Rebelj i Ljubovidja
24/ Repušina /Arctium lappa/	Livadsko-rečna	- Zavojšnica, - Ljubovidja - Rebeljska reka - Rebelj

25/ Zekica	Livadsko-rečna	- Rujevačka kosa - Zavojšnica - Vukobrdje - Ljubovidja - Rebelj - Rebeljska reka
/Russula viressecens/		
26/ Mlečnice	Livadska	- Rujevačka kosa
/Lactarius piperetus/		
27/ Pravi vrganj	Livadska	- Rujevačka kosa
/Boletus edulis/		
28/ Lišičica	Livadski	- Rujevačka kosa
/Cantharellus cubaris/		

SPECIFIKACIJA KVALITETA BILJNIH SIROVINA

1. Kopriva	40 - 60 kgr. po ha
2. Zelje	35 - 50 kgr. po ha
3. Kiseljak	40 - 60 kgr. po ha
4. Pepeljuga	5 - 10 kgr. po ha
5. Mišnjakinja	5 - 10 kgr. po ha
6. Slez	20 - 40 kgr. po ha
7. Zečja soca	20 - 30 kgr. po ha
8. Sedmolist	5 - 10 kgr. po ha
9. Divlja mrkva	3 - 5 kgr. po ha
10. Crnjuša	10 - 15 kgr. po ha
11. Maslačak	5 - 10 kgr. po ha
12. Krasuljak	2 - 3 kgr. po ha
13. Velika repušina	20 - 40 kgr. po ha
14. Kupina	10 - 15 kgr. po ha
15. Jagoda	10 - 15 kgr. po ha
16. Sremuš	30 - 60 kgr. po ha
17. Kopitnjak	2 - 5 kgr. po ha
18. Vodena nana	3 - 10 kgr. po ha
19. Bujad	2 - 10 kgr. po ha
20. Netik	2 - 10 kgr. po ha
21. Majčina dušica	5 - 10 kgr. po ha

GRUPA ZA ISHRANU
CENTRALNA AKCIJA

Datum 13. VII 1971.g.

Ime i prezime STAROVIĆ ŽELJKA

Težina 60 kgr.

ISTRAŽIVANJE TERENA: Išla sam na Kulino brdo gde sam brala i koprivu. Bilo je nekoliko gljiva. Medjutim, jrt kišs nijr ofsbno psfsls. Kasnije sam išla na gornji tok reke Zavojšnice. Na obali je bilo rumenila i vodene . Sve se moglo naći u znatnim količinama.

UTROŠENA KOLIČINA HRANE

a/ sirovine iz prirode - čorba od zelja i koprive /nisam jela,
jer je gorka/ od zelja i kopriva i /uzela sam
dve/.

b/ namirnice - hleb

FIZIOLOŠKE REAKCIJE:

a/ temperatura - normalna

b/ varenje - normalno

c/ stolica -

d/ posebna napomena - dobila sam kijavicu

Vodja eksperimenta

/Jež Željko/

PRILOG BROJ 3

IZVEŠTAJ SA TERENA JEDNOG ČLANA EKIPE ZA JEDAN RADNI DAN

PRILOG POZNAVANJU SISARA POVLENA

Biološka grupa je sa dosta uspeha izvršila katastar vrsta sisara planine Povlen. Na prikupljanju i preparovanju radila je ekipa: Svetislav Jovanović, Miodrag Djurdjević, Zoran Nikolić i Predrag Petrović. Radom podgrupe rukovodio je Djordje Mirić kustos Prirodnjačkog muzeja iz Beograda.

Naš rad se odvijao na terenima Mravinjaca, sa kraćim izletima u Bebića luku, Lenčinu pećinu i Rastilo /smrčevo-borova šuma planine Magleš/. Sisare smo hvatali pomoću različitih zamki ili ubijali vazдушnom puškom. Da bi neke vrste dokazali koristili smo njihove tragove ili proverene priče meštana.

Pre izlaska sunca odlazili smo na uobičajene obilaske klopki. Svako je imao svoju oblast gde je prethodnog dana postavljao klopku. Svaku je bilo potrebno pronaći, pokupiti lovinu i ponovo osposobiti. Po povratku u logor pristupamo merenju i prepa riranju dokaznih primeraka. Popodne je bilo rezervisano za determinaciju vrsta i sredjivanje podataka. Preparirane primerke koristili smo prilikom postavljanja prirodnjačke izložbe /od 11. do 20. septembra u Valjevu/.

U ovom prilogu donosimo spisak vrsta koji nije potpun, jer neke nismo konstatovali ali na ovom terenu najverovatnije postoje.

KLASA SISARI - MAMALIA

RED: BUBOJEDI - INSEKTIVORA

FAM: JEŽEVI - ERINACEIDAE

1. Frinaceus roumanicus Bar. et. Han-belogrudi jež. Uhvaćena je jedna ženka iz koje smo prilikom preparovanja izvadili pet embriona.

FAM. ROVKE - SORICIDAE

2. Neomys fodiens Pennat. Vodena rovka. Uhvaćen je samo jedan primerak kod izvora Bele vode. Rovke samo svojim izgledom podsećaju na miševе. Za razliku od njih mesožderi su jer se hrane miševima i raznovrsnim insektima te su veoma korisne. Krvoločne su pa često napadaju predstavnike svoje vrste. Zbog svog mišolikog izgleda ljudi ih progone, nepoznavajući korist koju posredno pružaju čoveku.

FAM. KRTICE - TALPIDAE

3. Talpa europea L. - Evropska krtica. Spada u grupu korisnih sisara. Hrani se larvama insekata koji žive u zemlji i hrane se podzemnim biljnim delovima.

RED. LJILJCI - CHIROPTERA

FAM. POTKOVIČARI - RHINOLOPHIDAE

4. Rhinolophus hipposideros Bech. - Mali potkovičar. Videli smo samo jedan primerak u Leskovicama prilikom ulaska u pećinu. Bio je veoma oprezan te ga nismo uspeli uloviti.

5. Rhinolophus fer rumequinum Schreb. - Veliki potkovičar.

6. Rhinolophus euryale Bloss. - Južni potkovičar. Obe vrste u velikom broju otkrili smo u Lenčinoj pećini u Leskovicama. Prvu vrstu smo pronašli i na tavanu škole u Bebića luči. Sa oba lokaliteta imamo dokazne primerke. Lenčina pećina je najverovatnije stalno prebivalište Rh. ferrumequinum jer smo ih pronalazili i u zimskom periodu.

RED. PAGLODARI - LAGOMORPHA

FAM. ZEČEVI - LEPORIDAE

7. Lepus europaeus Pall. - Divlji zec. Spada u lovnu divljač. Na Povlenu je dosta čest.

RED. GLODARI - RODENTIA

FAM. VVERICE - SCIURIDAE

8. Sciurus vulgaris L. - Evropska veverica. Primetili smo da je na Povlenu dosta retka te bi je trebalo zaštititi od potpunog istrebljenja.

FAM. MIŠEVI - MURIDAE

9. Apodemus flavicollis Mel. - Žutogrli miš

10. Apodemus sylvaticus L. - Šumski miš. Ulovljeno je dvadesetak primeraka što ukazuje na veoma nisku populaciju ovih inače čestih glodara. O ovome najbolje ilustruje primer da je prvih pet dana ulovljena samo dva primerka u devedeset postavljenih klopki. Po rečima Dj. Mirića ovo je najslabija populacija na koju je naišao tokom poslednjih petnaest godina. Uzroci ovakvog stanja su ostali nepoznati.

11. Rattus rattus L. - Dugorepi /crni/ pacov.

12. Mus Muskulus L. - Domaći miš. Po pričanju meštana ove godine je prava najezda ovih veoma štetnih miševa.

FAM. PUHOVI - GLIRIDAE

13. Glis glis L. - Puh obični, puhać, miš drndar. Ovo je najčešća vrsta puha kod nas. Na Povlenu je čest naročito u dolini Sušice.

RED. ZVERI - CARNIVORA

O postojanju pojedinih zveri morali smo se osloniti na priče meštana. Te priče smo proveravali kod nekoliko meštana tražeći da nam opišu do detalja vidjenu životinju. Ako bi se svi podatci slagali tek tada bi tu vrstu unosili u katastar.

FAM. PSI - CANIDAE

14. Canis lupus L. - Sivi vuk. Poslednji put je primećen u zimu 1969. godine.

15. Canis aureus L. - Šakal, čagalj. Po pričanju meštana Povlenom tumara je dan čopor i pričinjava štetu jer upada u torove i kolje ovce.

16. Vulpes vulpes L. Lisica

FAM. KUNE - MUSTELIDAE

17. Mustela nivalis L. - Lasica.

18. Martes martes L. - Kuna zlatka. Na Povlenu je lovci dosta love radi skupocenog krzna.

19. Meles meles L. - Jazavac. Naročito je rasprostranjen u podnožju Povlena.

FAM. MAČKE - FELIDAE

20. Felis silvestris Schreb. - Mačka divlja

PODRED. NEPREŽIVARI - SUIFORMES

21. Sus skrofa L. - Divlja svinja. Povlenom se kreću brojna krda i pričinjavaju štetu poljoprivrednicima.

PODRED. PREŽIVARI - RUMINANCIA

22. Capreolus capreolus L. - Srna obična

Iz spiska se vidi da broj vrsta nije tako mali, međutim pojedine vrste su različito rasporedjene. Štetne vrste nisu brojno zastupljene te ne predstavljaju ozbiljniju opasnost. To se u prvom redu odnosi na poljske i šumske miševе koji u doba masovne najezde višestruko štetni. Pored neposredne štete prenosioci su opakih bolesti: tifusa, paratifusa, kuge, kolere, tularemije. S druge strane dosta je zastupljena plemenita divljač: divlja svinja, srna, zec što će povoljno uticati na razvoj lovnog turizma na Povlenu.

LITERATURA DJ. MIRIĆ. KLJUČI ZA DOLOČEVANJE ŽIVALI V,
SESALCI-MAMMALIA

Druš. biol. Slovenije, Ljubljana 1970.

Predrag S. Petrović

ŠLJIVIĆA ZVEKARA

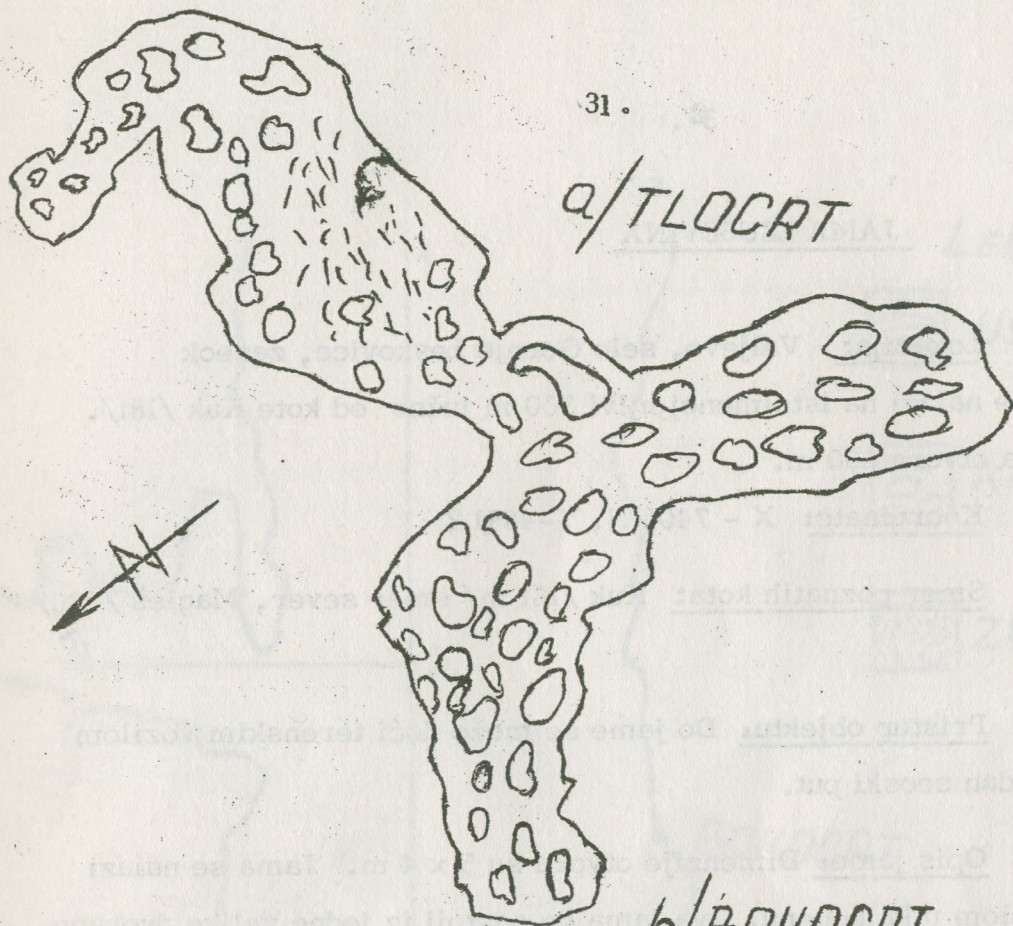
Lokacija: Valjevo, Počuta, selo Brezovice, zaseok Milavač.

Opis objekta: Zvekara se nalazi u krečnjačkom terenu. Nalazi se na dnu jedne vrtiće. Otvor je znatnijih dimenzija /10 x 10/. Od njega polazi hodnik koji se račva na desetom metru u dva dela. Jedan hodnik pod uglom od 60° spušta se na severu, dok se drugi spušta u suprotnom pravcu u jednu dvoranu dimenzija 6 x 5 m na čijem se dnu nalazi kamenje koje je napadalo sa površine i zatvorilo neke hodnike. Zidovi ove dvorane obrasli su mahovinom. U drugoj dvorani postoji velika količina zemlje i kamenja. Ispod ove naslage pronađene su ljudske kosti.

Šljivića zvekara postala je tektonskim putem. Stalni vodeni tok ne postoji. Primećuju se prokopne vode sa stena u malim količinama. Temperatura vazduha je 7°C, vlažnost 99% na dan 24. VII 1971. godine.

Legenda: Priča se da je jedna devojka u blizini zvekare orala sa ocem pa se otisla u nju. Na glavi je nosila crveni fes koji je kasnije izašao u Pakljansko vrelo odakle se Valjevo snabdeva sa vodom.

a/TLOCRT

b/BOKOCRT

ULAZ

RAZMERA: 1:100

Plan Šljivića zvekare

Učestvovali u radu: Tomić Milisav /vodja ekipe/, Djurić Slobodan, Rakić Branko, Gligorić Živorad, Bajić Dragan, Trifunović Mihajilo /topografski snimio objekat/, Lekić Dragan, Majić Radoslav, Čolić Milisav, Djukanović Branivoje.

JAMA LEUŠEVINA

Lokacija: Valjevo, selo Gornje Leskovice, zaseok Radovići. Jama se nalazi na istoimenoj njivi 300 m južno od kote Kuk /181/. Nadmorska visina otvora 800 m.

Koordinate: X - 7406 N, Y-4891 E

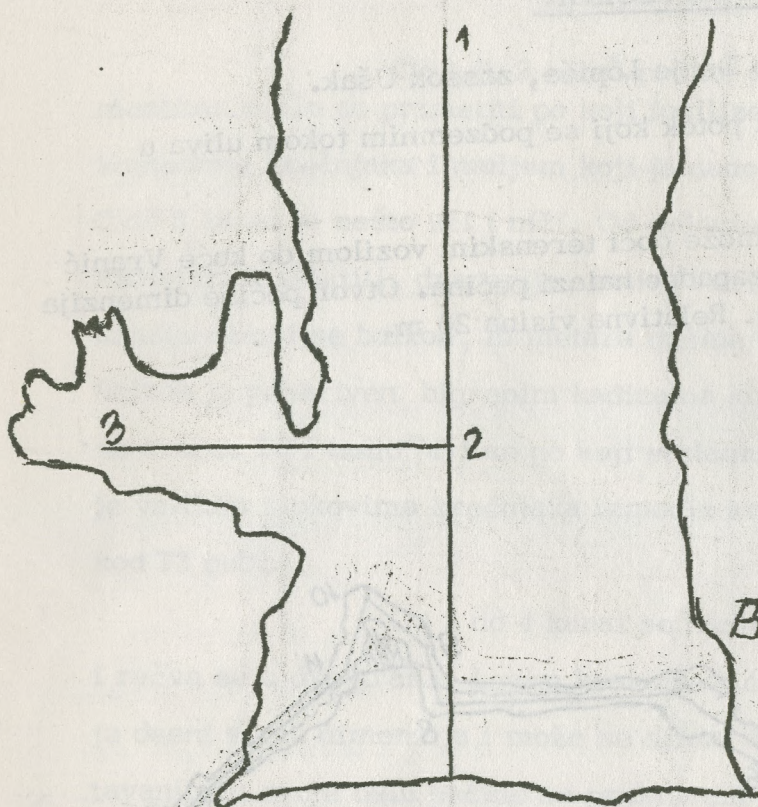
Smer poznatih kota: Kuk /181 m/ smer sever, Magleš /988/ smer jugozapad.

Pristup objektu: Do jame se može doći terenskim vozilom jer tuda vodi solidan seoski put.

Opis jame: Dimenzije otvora su 5 x 4 m. Jama se nalazi u krečnjaku nastalom u Paleogenu. Ova jama se sastoji iz jedne velike dvorane, koja ujedno predstavlja ulaz i horizontalnog kanala dužine 9 m. Ovaj se na jednom mestu sužava tako da se čovek tu ne može provući. Na pojedinim mestima ima aktivnih pećinskih ukrasa. Pretpostavljamo da je jama nastala tektonskim putem - rasedanjem tla.

Voda se pojavljuje samo u kišnom periodu. Stalni vodeni tok ne postoji. Vlažnost vazduha na dan 17. VII 1971. godine iznosila je 98% u 17 časova, a temperatura 10°C.

33.

LEGENDA:

USPOH

KAMEH

ZEMLJA

BOKOCRT

Plan jame Leuševina

RAZMERA 1:100

Učestvovali u radu: Tomić Milisav /vodja ekipe/, Trifunović Mihajilo, Majić Radoslav, Lekić Dragan, Rakić Branko, Djurić Stibodan i Čolić Milisav.

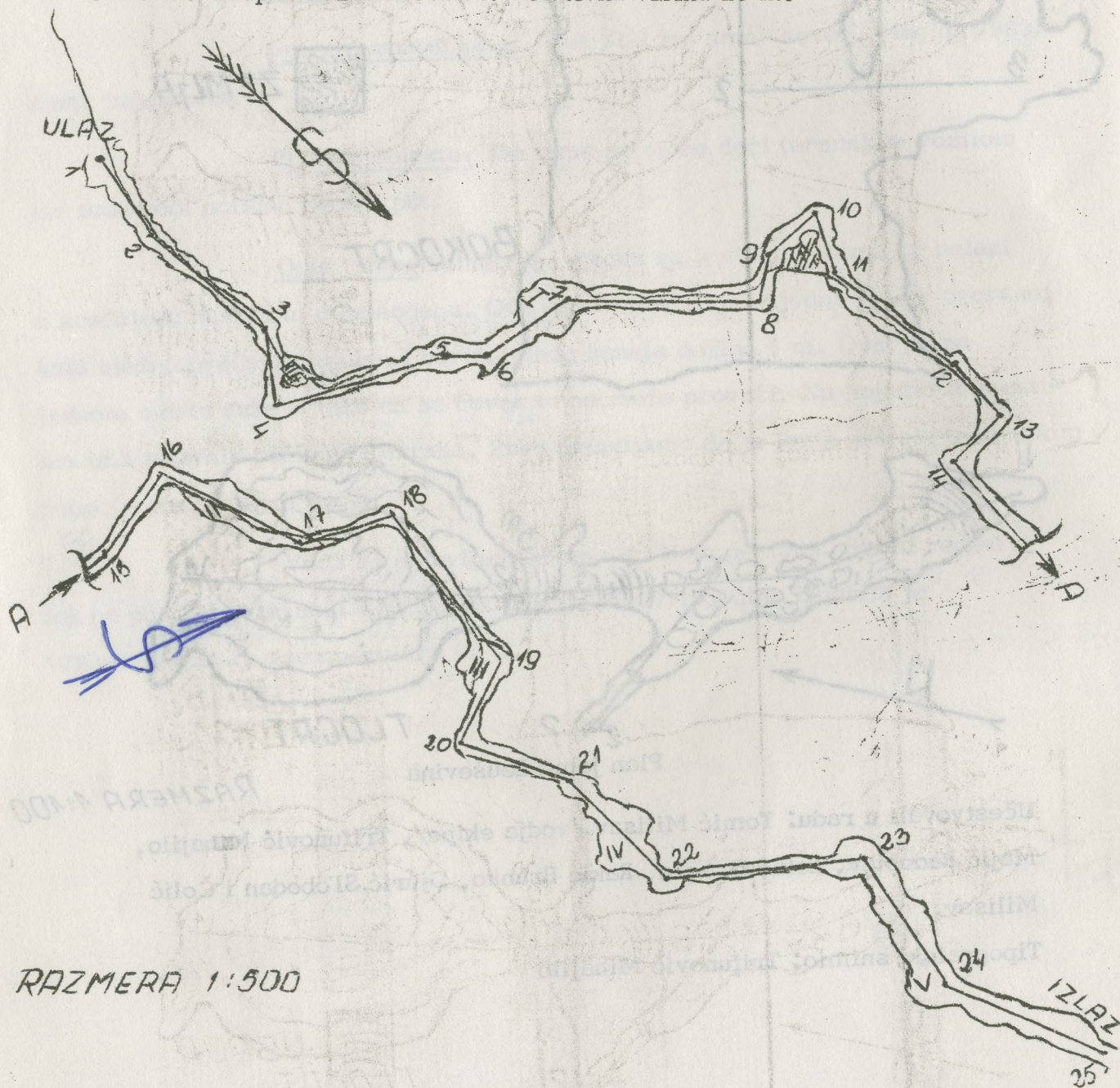
Tipografski snimio: Trifunović Mihajilo

UŠAČKA PEĆINA

Lokacija: Sjenica, Lopiže, selo Donje Lopiže, zaseok Ušak.

U Ušačku pećinu ponire Duboki potok koji se podzemnim tokom uliva u reku Uvac.

Pristup objektu: Do objekta se može doći terenskim vozilom do kuće Vranić Radiše gde se na 500 m severozapadno nalazi pećina. Otvor pećine dimenzija 8 x 6 m. Ukupna dužina 2300 m. Relativna visina 20 m.

Plan Ušačke pećine

OPIS PEĆINE

Od 1 do 2 kanal pećine se mestimično širi. Na pojedinim mestima može se primetiti po koji fosilizovani stalaktit. Dno je prekriveno komadima krečnjaka i muljem koji je naneo Ušački potok koji tuda protiče. Od 2 do 3 kanal je nešto už i niži. Od polovine ovog dela pećine javljaju se po zidovima stalaktiti, draperije, salivi i drugi pećinski nakit. Sa desne strane kanala nalazi se balkon, 10 metara dužine 2 širine i oko 2,5 metara visine. Balkon je prekriven bigrenim kadicama koje se stepenasto nastavljaju jedna na drugu. Tu i tamo javi se po koji stalagmit. Dno ovog dela pećine prekriveno je velikim blokovima krečnjaka između kojih se probija Ušački potok koji se kod T3 gubi.

Od 3 do 4 kanal se naglo širi u dvoranu sa visokom tavanicom i račva se u dva kraka. Levim krakom otiče voda ponornice i nije prohodna, dok je desni većih dimenzija i može se njime dalje ići u dubinu pećine. Zidovi i tavanica u ovom delu pećine su prekriveni veoma lepim pećinskim nakitom. Od 4 do 5 kanal skreće naglo na levu stranu.

Od 4 do 5 kanal je nešto už i stepenasto se spušta. Po dnu se nalaze veliki blokovi krečnjaka. Po zidovima se javlja veoma lep pećinski nakit, dok se sa desne strane nalazi dugačak balkon sa kompozicijama stalagmita i bigrenim kadama. Ovo je do sada najlepši deo pećine.

Od 5 do 6 kanal, čiji su zidovi prekriveni pećinskim nakitom skreće malo u desno.

Od 6 do 7 kanal skreće u veću dvoranu gde se pojavljuje voda ponornice. Tu se nalaze ogromni blokovi krečnjaka koji su pali sa tavanice.

Od 7 do 8 pruža se kanal sa ukrasima po čijem dnu, od peska i gline, teče ponornica.

Od 8 do 9 kanal se znatno sužava. Kroz uzak prolaz nestaje voda ponornice. Kod tačke 10 prolazi se preko bogato ukrašene dvorane.

Od 9 do 10 nalazi se galerija visoka oko 3 metra, a dugačka preko 5 metara.

Od 10 do 11 pruža se kanal sa galerijama prepunim pećinskog nakita.

Od 11 do 12 galerija se spušta do dna kanala gde teče voda ponornice.

Od 13 do 14 kanal je nešto širi. Po dnu su veliki blokovi krečnjaka. Od 14 do 15 kanal se pruža pravolinijski. Zidovi su prekriveni nakitom. Po dnu manji komadi krečnjaka.

Od 15 do 16 kanal vodi u drugu veću dvoranu.

Od 16 do 17 prostire se velika dvorana pravougaonog oblika. Sa leve strane pruža se velika galerija prepuna kompozicija stalagmita, sa tavanice vise stotine stalaktita od kojih su se neki sastali sa stalagmitima i stvorili velike bogate ukrašene stubove. Sa druge strane sa zidova na podu spuštaju se snežno beli salovi prošarani crvenom i sivom bojom. Ovo je jedna od najboljih dvorana do sada. Od 17 do 18 pruža se manji kanal sa ukrasima mestimično.

Od 18 do 19 kanal približno istih dimenzija vodi u omanju dvoranu. Na sredini ove dvorane nalaze se tri velike bigrene kade, u obliku školjke snežno bele boje, rasporedjene kao listovi deteline na različitim visinama. Na sredini stalagmit, visok oko 80 cm. prečnika oko 30 cm. Sa tavanice iz stalaktita na njega u mlazu pada voda koja se "razvija" i kao kiša pada u bigrene kade iz kojih se voda neprimetno preliva.

Sa leve strane draperije prošarane sa više boja, dok se sa tavanice spušta "šuma" još uvek aktivnih stalaktita. Dno ove dvorane je, uzan, dva metra dubok kanjon vertikalnih strana na čijem dnu teče ponornica. Ovo je ubedljivo najlepša dvorana u ovoj pećini. Nazvali smo je "Bela dvorana vodoskoka".

Od 19 do 20 vodi kanal mestimično širok i po osam metara sa ukrasima na zidovima. Voda ponornice se ovde gubi.

Od 20 do 21 vodi suvlji kanal sa manje ukrasa po zidovima. Po dnu su komadi krečnjaka pomešani sa zemljom.

Od 21 do 22 prostire se ogromna, manje - više suva dvorana bez ukrasa. Po dnu ove dvorane su ogromni blokovi krečnjaka koji su otpali sa tavanice.

Od 22 do 23 vodi suv kanal bez ukrasa, znatne širine.

Od 23 do 24 prostire se peta dvorana pećine velikih dimenzija, suva.

Od 24 do 25 prostire se izlazni kanal.

25 je izlaz koji se nalazi u kanjonu reke Uvac, 30 metara iznad nivoa reke. Izlaz Ušačke pećine je znatno većih dimenzija od ulaza.

Voda ponornice izvire u koritu reke pet metara od obale.

Učesnici istraživanja: Tomić Milisav /vodja ekipe/, Raković Slobodan, Mihajilović Dušan, Sačković Vladan, Trifunović Mihajilo, Lekić Dragan i Djurić Milenko.

Topografski snimio: Trifunović Mihajilo.

JAMA U MAGLEŠU

Lokacija: Valjevo, selo Gornje Leskovice, zaseok Magleš. Jama se nalazi ispod vrha Magleša sa južne strane. Nadmorska visina otvora 900 m. Nalazi se na zemljištu čiji je vlasnik "Boranja".

Koordinate: X - 4907 N, Y - 4940 E.

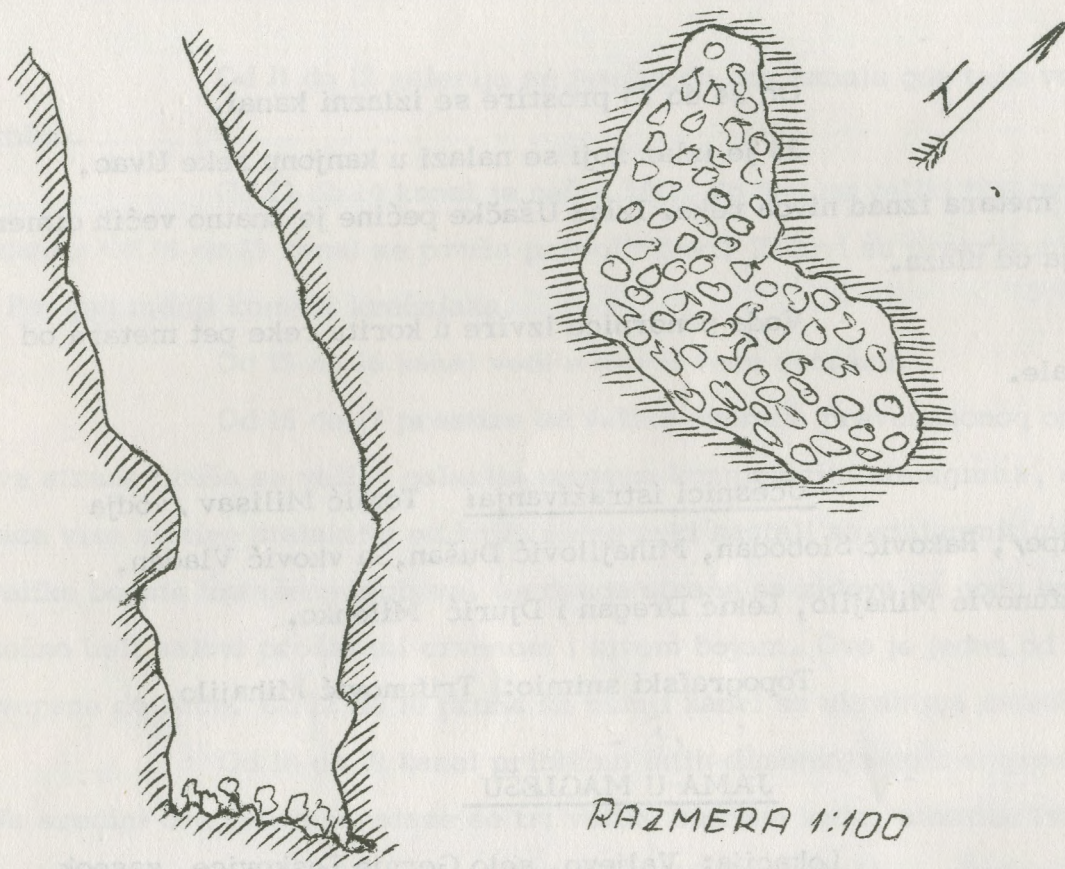
Smer poznatih kota: Magleš /988 m/ smer sever, Plandište /948 m/ smer jug. Karta Krupanj 4/1 : 50 000/.

Pristup objektu: Do objekta se može doći vozilom do šumarske kuće, na Maglešu, putem Valjevo-Mravinjci.

Opis jame: Jama se nalazi u krečnjačkim stenama nastalim u Paleogenu.

Ovo je tipičan primer jame. Sas toji se iz ulaza, koji je vertikalna i dvorane dimenzija: dužine 7 m. širine 5 m i visine 7 m. Zidovi ove dvorane su blatnjavi, a na onim mestima do kojih dopire sunčeva svetlost obrasli su mahovinom. Ova jama nastala je tektonskim poremećajima tla. Nema stalni vodeni tok, a sa zidova sliva se po koja kap vode.

Vlažnost vazduha 89%, temperatura 9°C. Merenja izvršena u 12 časova na dan 13. VII 1971. godine.

Plan jame u Maglešu

Učestvovali u radu: Tomić Milisav /vodja ekipe/,
Djurić Slobodan, Majić Radoslav, Trifunović Mihajilo, Lekić Dragan,
Rakić Branko i Čolić Milisav.

Topografski snimio: Trifunović Mihajilo.

VRANČEV PONOR

Lokacija: Valjevo, selo Leskovice, zaseok Maksimovići.

Ovaj ponor nalazi se na dnu vrtiće 250 m. severno od kote 848 / Ravna Gora/. Nadmorska visina otvora 620 m.

Koordinate: X - 7404,2 N, Y - 4893,5 E.

Smer poznatih kota: Kota 720 m. smer severoistok. Kota 848 /Ravna gora/ smer jug. Karta Krupanj 4 /1: 50000/.

Pristup objektu: Do Vrančevog ponora može se doći vozilom putem Valjevo - Mravinjci.

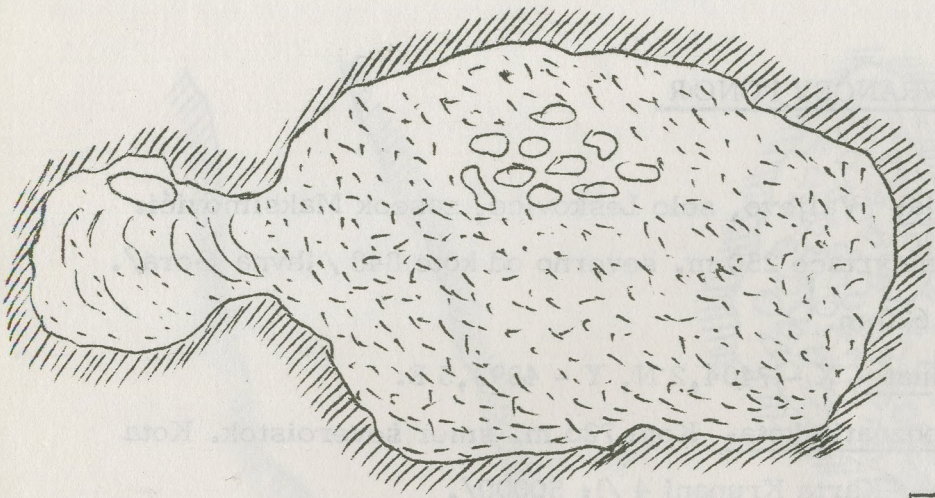
Opis objekta:

Vrančev ponor nalazi se u krečnjaku nastalom u Paleogenu. Otvor Vrančevog ponora je elipsastog oblika i spušta se vertikalno do dubine od 17 m. odakle se prostire velika dvorana dimenzija: dužina 30 m, širina 13 m i visina 14 m. Na dnu ove dvorane je: na jednoj polovini rastresita zemlja dok je na drugoj strani krečnjak na kome su se formirali ukrasi. Istočna strana dvorane je naročito bogata ukrasima. Takodje je južni zid prekriven divnim ukrasima. Tavanica je smešno bele boje i sa nje se spuštaju stalaktiti. Pri svetlosti oni svetlucaju te se dobija utisak da su žučkasti kristali.

Na podu se nalazi nekoliko većih kamenih blokova. Severna strana dvorane je bez ukrasa. Na pojedinim mestima nalazi se po koji stalaktit.

Ovaj ponor je nastao radom vode i tektonskim putem što dokazuju kameni blokovi na dnu.

Legenda: Priča se da je vlasniku parcele, na kojoj se nalazi ponor, upao konj Vranac pa je po njemu i ponor dobio ime. Za vreme I svetskog rata u ponor su meštani sklanjali stvari pred okupatorom.

TLOCRT

LEGENDA

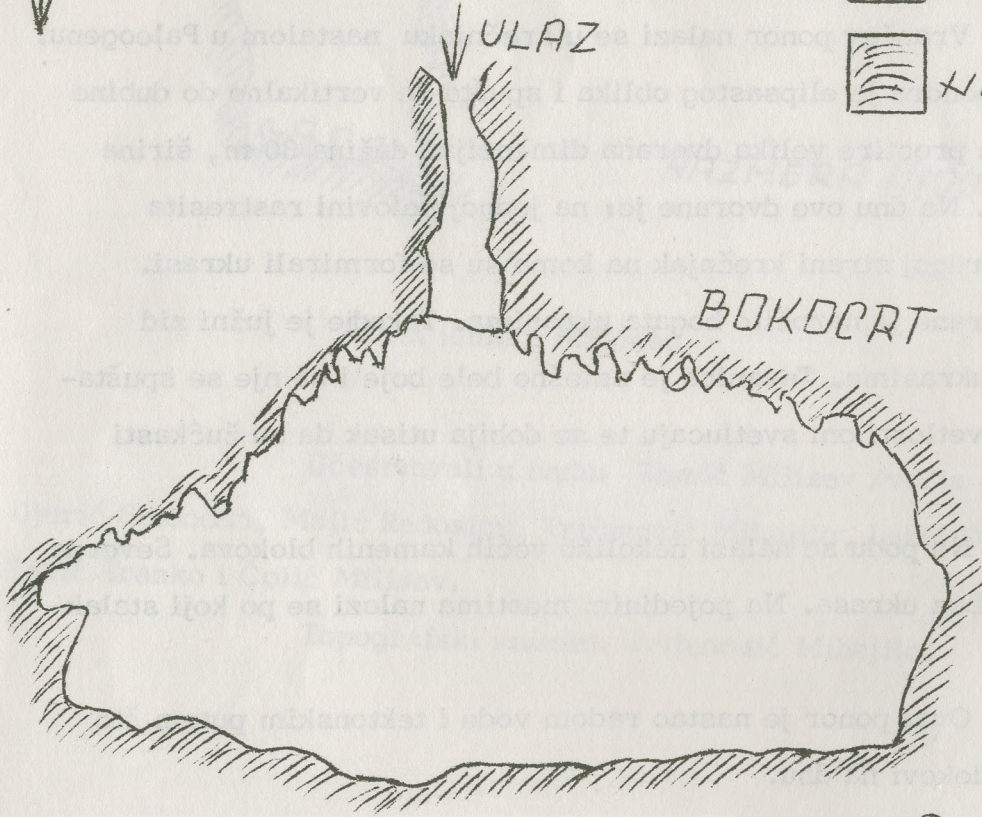
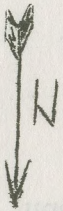
KAMEN

ZEMLA

HAJIB

ULAZ

BOKOCRT

RAZMERA 1:500

Plan Vrančevog ponora

PEĆINA PEĆINA /JAMA/

Lokacija: Valjevo, selo Leskovice, zaseok Andrići.

Pećina se nalazi 400 m. južno od kote Kik. Nadmorska visina otvora 760 m.

Koordinate: X - 7406,5 N, Y - 4892,2 E.

Smer poznatih kota: Kota Kik /787 m/ smer Sever.

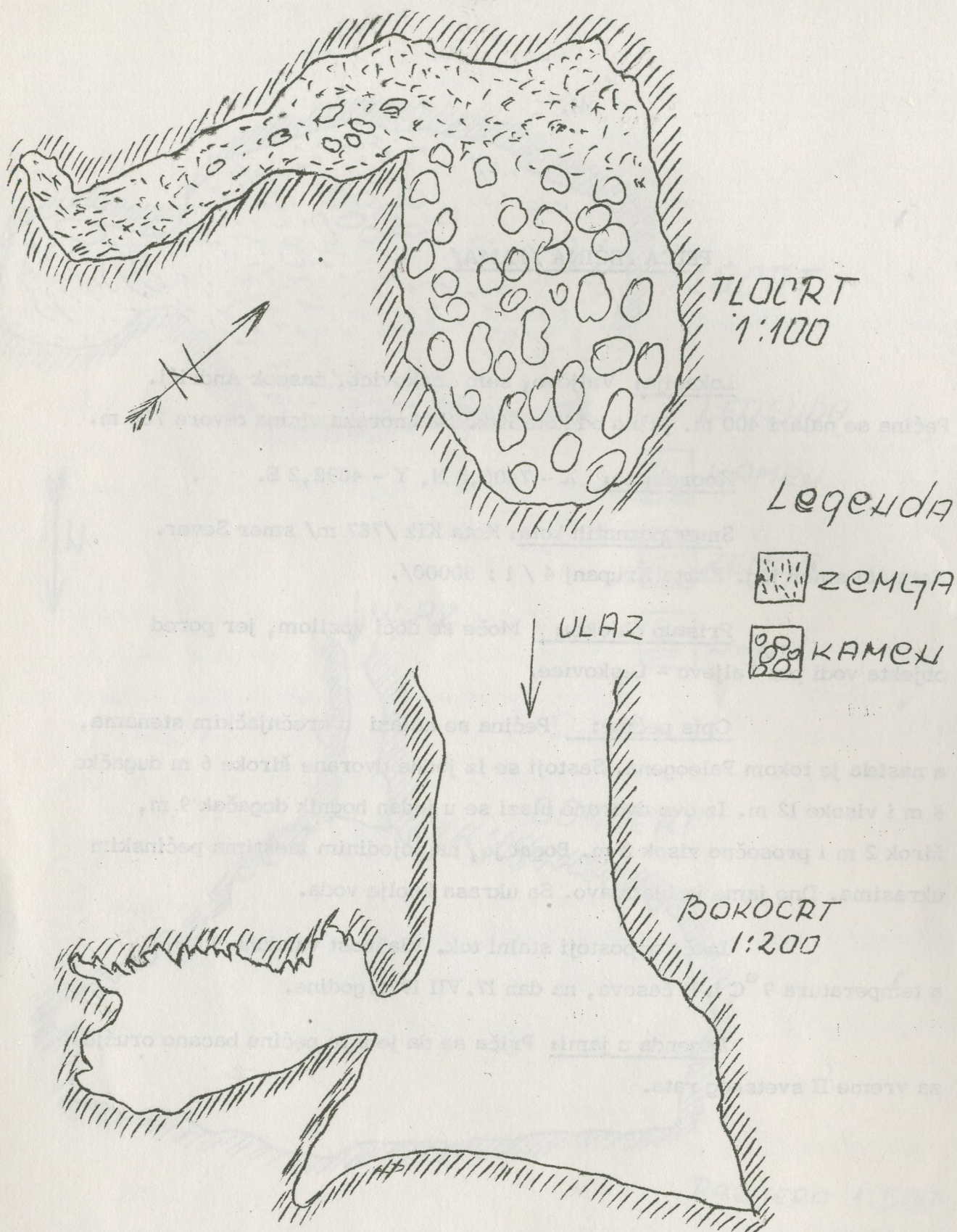
Kota 861 smer jug. Karta Krupanj 4 / 1 : 50000/.

Pristup objektu: Može se doći vozilom, jer pored objekta vodi put Valjevo - Leskovice.

Opis pećine: Pećina se nalazi u krečnjačkim stenama, a nastala je tokom Paleogena. Sastoji se iz jedne dvorane široke 6 m dugačke 8 m i visoke 12 m. Iz ove dvorane ulazi se u jedan hodnik dugačak 9 m, širok 2 m i prosečno visok 3 m. Bogat je, na pojedinim mestima pećinskim ukrasima. Dno jame je blatnjavo. Sa ukrasa kaplje voda.

Inače nepostoji stalni tok. Vlažnost vazduha 90 %, a temperatura 9 °C u 11 časova, na dan 17. VII 1971. godine.

Legenda u jami: Priča se da je u tu pećinu bacano oružje za vreme II svetskog rata.

Plan Peića pećine

Učestvovali u radu: Tomić Milisav /vodja ekipe/, Čolić Milisav, Trifunović Mihajilo, Gligorić Živorad i Lekić Dragan.

Topografski snimio: Trifunović Mihajilo.

DRAGOV PONOR

Lokacija: Valjevo, selo Leskovice, zaseok Maksimovići.

Ponor se nalazi 500 m. zapadno od kote 720. Vlasnik njive na kojoj se ponor nalazi je Petrović Krstivoje iz Leskovica. Nadmorska visina otvara 650 m.

Koordinate: X - 7045 N, Y - 4892,13 E.

Smer poznatih kota: Kota 720 smer istok, kota Krš /650/ smer Sever. karta Krupanj 4 / 1:500000/.

Pristup objektu: Objektu se može prići terenskim vozilom u Paleogenu. Ulaz je elipsastog oblika.

Objekat je postao tektonskim poremećajima zemljišta i delimično radom vode. U ponoru se nalaze dva stalna vodena toka i dva jezera. Vlažnost vazduha 99%, temperatura vazduha 8°C, temperatura vode u jezeru 9°C. Podatci se odnose na dan 22.VII 1971.godine.

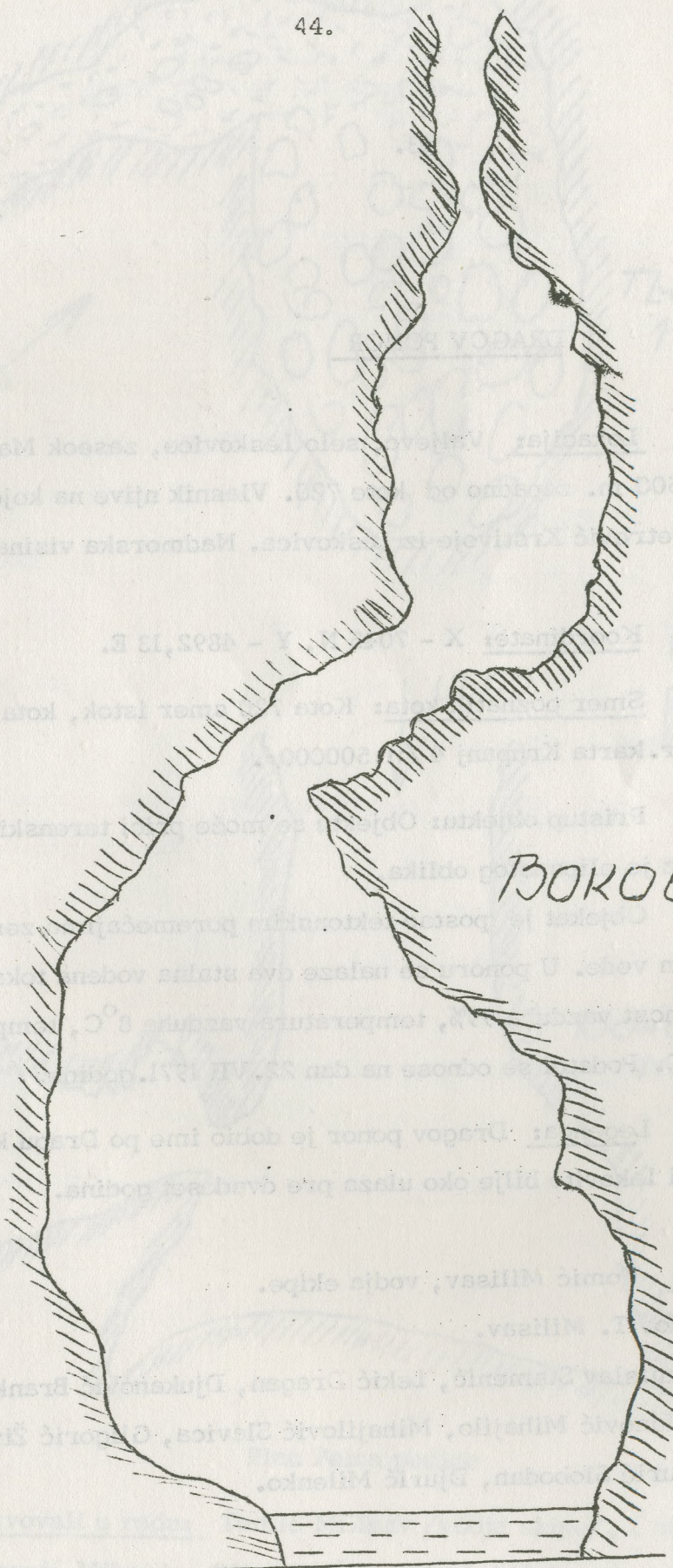
Legenda: Dragov ponor je dobio ime po Dragu koji je ponor upao berući lekovito bilje oko ulaza pre dvadeset godina.

Istraživali ponor: Tomić Milisav, vodja ekipe.

Topografski snimio. T. Milisav.

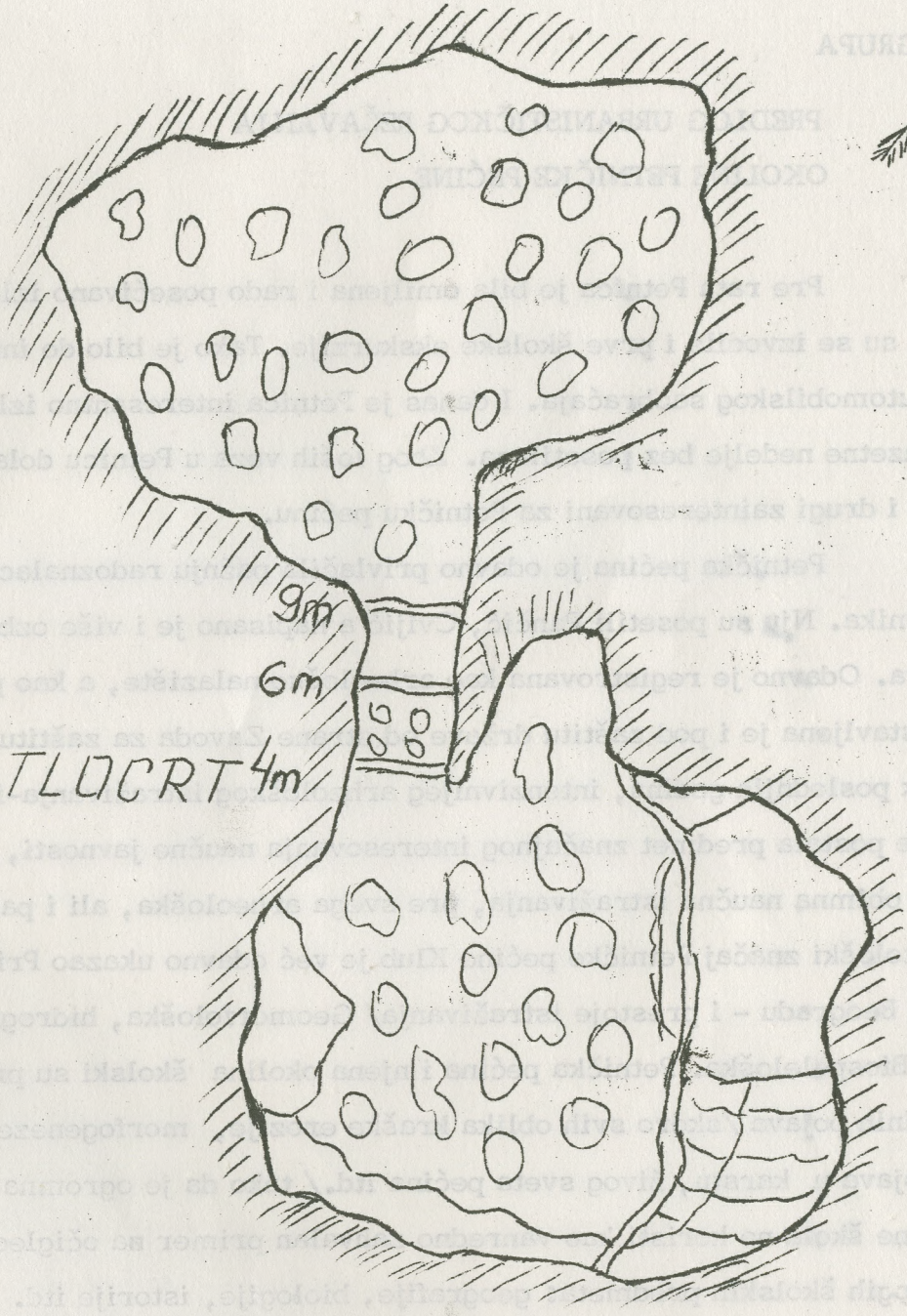
Članovi ekipe: Tomislav Stameniće, Lekić Dragan, Djukanović Branko, Rakić Branko, Trifunović Mihajilo, Mihajilović Slavica, Gligorić Živorad, Čolić Milisav, Djurić Slobodan, Djurić Milenko.

RAZMERA
1:1000

BOKOCRT

TURISTIČKA GRUPE

TLUCRT

9m

6m

4m

TURISTIČKA GRUPA

PREDLOG URBANISTIČKOG REŠAVANJA
OKOLINE PETNIČKE PEĆINE

Pre rata Petnica je bila omiljena i rado posećivano izletište valjevaca. Tu su se izvodile i prve školske ekskurzije. Tako je bilo do intenzivnijeg razvoja automobilskog saobraćaja. I danas je Petnica interesantno izletište, tako da su izuzetne nedelje bez posetilaca. Zbog loših veza u Petnicu dolaze uglavnom mladi i drugi zainteresovani za Petničku pećinu.

Petnička pećina je odavno privlačila pažnju radoznalaca i ozbiljnih naučnika. Nju su posetili Pančić, Cvijić a napisano je i više ozbiljnih naučnih radova. Odavno je registrovana kao arheološko nalazište, a kao prirodna zanimljivost stavljena je i pod zaštitu države od strane Zavoda za zaštitu prirode SR Srbije. Tek poslednjih godina, intenzivnijeg arheološkog istraživanja-iskopavanja, Petnica je postala predmet značajnog interesovanja naučne javnosti, u Petnici prestoje obimna naučna istraživanja, pre svega arheološka, ali i paleontološka /na paleontološki značaj Petničke pećine Klub je već odavno ukazao Prirodničkom muzeju u Beogradu - i prestoje istraživanja/ Geomorfološka, hidrografska, speleološka i Biospeleološka. Petnička pećina i njena okolina školski su primer mnogih prirodnih pojava /skoro svih oblika kraške erozije, morfogeneze pećina, hidroloških pojava u karstu, živog sveta pećina itd./ tako da je ogromna šteta što se od strane škola ne koristi kao vanredno zahvalan primer za očiglednu nastavu iz mnogih školskih predmeta: geografije, biologije, istorije itd.

Izgradnja asvaltnog puta Valjevo-Rajković i kraka do Pećine i crkve, Petnica prestaje biti izletište van Valjeva, tipa Divčibare npr., već izletište na periferiji grada. Njen položaj / buduću funkciju možemo uporediti sa nekadašnjom funkcijom Pećine. Treba primetiti i da na ovoj udaljenosti u okolini nema sličnog mesta pogodnog za namenu koju može da ima Petnica.

Na samom početku mora se jasno utvrditi namena i funkcija ovog prostora. Zatim treba odrediti koji je to prostor, i za njega uraditi

generalni urbanistički plan. Čim se utvrdi koji je to prostor, treba preduzeti sve potrebne mere da se on zaštiti od bilo kakve gradnje i narušavanja njegovog prirodnog izgleda. Treba razlikovati uži prostor na kome se imaju graditi potrebni objekti, a i gde se zemljište mora otkupiti ako je u privatnom vlasništvu, od šireg prostora koje se mora zaštititi. U užem prostoru treba razlikovati zonu koja je već zaštićena odlukom o stavljanju Petničke pećine pod zaštitu države i zonu koju treba zaštititi kao arheološko nalazište. Kod izrade urbanističkog plana trebalo bi nastojati da se on uradi u definitivnom obliku i da ne dodje do kasnijih odstupanja, bez obzira na šta se pozivalo na nedostatak sredstava ili nešto drugo.

Sve objekte na ovom prostoru bi trebalo graditi u jedinstvenom stilu. Pri njegovom izboru treba voditi računa o onome što je najbitnije u kompleksu Petničke pećine, a to je priroda. Znači svi objekti moraju se uklapati u prirodnu celinu područja. Npr. ne bi došli u obzir visoki objekti, oštri izlomljenih linija. Svakako da bi morali imati u vidu i etno-folklorne elemente.

Prilikom određivanja objekata koje treba graditi na ovom području, treba poći od toga što nam pruža ovo područje. Zato smatramo da bi nam na ovom prostoru trebalo uraditi sledeće:

1. potrebne puteve,
2. ceo kompleks pretvoriti u parkovski prostor,
3. urediti obe pećine,
4. podići sportsko-rekreacioni centar,
5. podići potrebne ugostiteljske i druge objekte, i
6. napraviti malu naučno kulturnu bazu.

Prvi posao obuhvatio bi asfaltni put od puta Valjevo-Rajčevići do velike pećine i do ugostiteljskog objekta - ovaj bi se odvajao od puta do škole i crkve. Puteve bi trebalo raditi po postojećim trasama.

Drugi posao sastoji se u izradi staza koje bi međusobno obavezivale objekte, uredjenju postojećih staza, pošumljavanju izvesnih površina, kao i dekorativnom pošumljavanju celog kompleksa. Posebno bi bilo dobro da se kao staza sačuva put od škole do velike pećine, jer bi izgradnja šire staze grubo narušila izgled područja. Preko kanala Banje rekonstruisao bi se nekadašnji mostić, a po potrebi mogla bi se na Banji napraviti više mostića.

Treći posao ne zahteva mnogo truda. Neophodno je sačuvati prirodni izgled obe pećine i ničim ga ne narušiti, pogotovu na nekim ugostiteljskim objektom. U velikoj pećini potrebno je samo popraviti kanal Banje da se nebi vođa slivala u nekadašnje njeno korito, koje bi trebalo biti suvo. Mogao bi se završiti započeti bareljef. U maloj pećini bi takodje trebalo minimalno intervenisati. Pored uvođenja diskretnog osvetljenja hodnika koji vodi ka jezeru i glavnog hodnika do ambisa, potrebno je napraviti na neophodnim mestima staze, ali tako da ni one ne narušavaju izgled pećine /ne od betona, već od kamena/. Posebno bi trebalo urediti hodnik sa nalazima. Mogao bi se napraviti improvizovani balkon na visokom mračnom prelazu u vrhu velike dvorane u maloj pećini, do koga bi radoznalci dolazili kroz otvor na površini /nalazi se nedaleko od vidgleda/.

Što se tiče sportskog rekreativnog centra trebalo bi ga locirati pored Banje nedaleko od velike pećine. U taj kompleks ulaze: bazen i igralište za male sportove i prateći objekti. Bazen bi trebalo graditi olimpijskih razmera a i igrališta i druge objekte tako da u budućnosti mogu da se dograđuju, pa i pokrije. Ne treba zaboraviti da bi Petnica mogla postati značajni sportski centar u kome bi se mogla održavati i značajna sportska takmičenja, pored svakodnevnne upotrebe, kao ni to da ovi objekti izgradnjom puta postaju sastavni deo grada.

Od potrebnih ugostiteljskih objekata izražavamo se za veći motel koji bi bio lociran na padinama ispod crkve i škole. Objekti bi morali biti strogo arhitektonski uklopljeni u prirodni ambijent. Pored ostalog, bilo bi dobro da se u njemu mogu održavati veći skupovi, koji će sigurno biti -naučnih, kulturnih ili društveno-političkih radnika. U perspektivi mogao bi doći u obzir i hotel u istom stilu, pošto Valjevo nema potrebni hotelskih kapaciteta.

Ovom prostoru svakako je potreban i kamping plac, njega bi trebalo locirati pored puta za crkvu i školu.

Svoje mesto moraju naći i drugi potrebni objekti, prodavnice, kiosci /prodavnice suvenira/, kao i objekti za pružanje drugih usluga.

Pod naučno kulturnom bazom podrazumevamo objekat koji bi omogućio smeštaj raznih naučnih ekipa koje budu istraživale Petničku pećinu i njenu okolinu. U tom objektu morala bi naći mesta arheološka zbirka iz Petnice, druge zbirke iz petničke pećine i okoline, kao i galerija za raznorazne manje izložbe. Po završetku arheoloških radova, arheološki lokalitet bi trebalo urediti kao otvorenu izložbu. Nekadašnju vodenicu treba rekonstruisati i urediti kao svojevrsan etnografski kutak. Ceo prostor treba koristiti kao otvoreni stalni ili povremeni izložbeni prostor - bilo vajarskih dela, bilo arheološko-istorijski i etnografskih spomenika.

Klub ne smatra da se sve ovo može i mora postići odmah ovo je dugotrajan i mukotrpan posao. Ali odmah treba znati šta se hoće i to utvrditi planom. Plan bi se ostvarivao posebno- prema mogućnostima - ali se ništa nebi smelo graditi van njega, niti privremeno, već samo ono što može da dobije ovaj planom predviđeni oblik. Bolje je da se sačeka potreban niz godina, i da se plan ostvari u celosti, nego da se i ovde ponove greške dosadašnje prakse.

O PETROVDAN SKOM VAŠARU U MANASTIRU PUSTINJI

- Danas ćeš, Prijatelju, da prosti bog što ću reći, u sodom! Naš manastir Pustinja, eto, podignuta je u sklopu jablaničko-medvedničkom i - kazujem ti, zlo vreme bilo pa ljudi našli sodom, mjesto gde zulumčarima nije bilo lako ukaniti se...

- Okupljamo se danas o Petrovdne na vašar - kako mi kačemo.

- Eh, jaki bože, da ti je bilo zadesiti se pre tridesetak godina! A ovo danas ćeš već vidjeti, kako bi ti bilo neobično ono kako je nekad bilo i ovo danas kako je.

- No još da ti rečem šta predaja kaže o Manastiru. Eto nazvan je - Pustinja. Može neko pomisliti da je to tako što je, kako reko, u sodomu, u pravoj pravcitoj pustinji. Ali stari su kazivali drukčije. Trojica braće su ispodizali tri manastira ovdje u nas: Gradac, Gračanicu i Pustinju. Digne im se otac da vidi šta su i kako su djeca zadužbine sagradili. Kad je

došao do Pustinje, videv da je ona najlepša, rekne: "Eh, pusta divna li je!" "Rekav tako "pusta", jao, nije mislio da iskaže da je pusta, ili da ostane pusta, već, znaš, kad se ono kaže za azgin- momka, za deliju, za snažinu da je pust, il`kad se izreče za kršnu, lijepu devojkicu: "Ja kakva je pusta!" Što znači silna, zdrava, rasna, lijepa.

Ispriča mi to Toma Milićević iz malenog sela Cetinje, koje je u stvari zaselak sela Brezovica, dok smo se primicali sedomu, kako to on kaže. Najednput nadneli smo se nad neki zeleni prolom, nad pravu pravcatu surduliju. Spuštajući se nekoliko do ivice proloma, najednput ukaza se, zabelasa se kube, pokriveno drvenim crepom. Ukrašen belim usred zgusnute šume.

Negodovao sam kad sam spazio strujovode, nisam protivu savremenog svetla, ali, da sam se ja pitao, ostavio bih da se taj sveti i istorijski kutak osvetljava onako kako je oduvek bilo. Istina, nekad je luč bio izvor svetla, pa loj, potom "gas" /petrolej/, i najzad, evo i strujno svetlo. Od zublje luča predjen hod do elektro-sijalice. Opšti napredak, samo može sa nešto zakašnjenja da obilazi takva skrovišta, pre ili posle unese se savremenije... U samom manastiru /gde valja shvatiti i celu portu, i domaćinstvo izvan porte -voćnjake, stočne staje i nešto gradinice/ eto kao u bajci. Preko celog dana dok sam se u tom "sedomu" bavio lebdela je misao u mislima da je taj krajolik znamenje mira kakav velegradjanin, ugroženi čovek urbanizovane sredine, priželjkuje i samo - sniva...

Prirodne znamenitosti Birčaninov Medvednik i Jablanik i spomenik naše kulture. Stedište planinaca, čupljana i nizinaca u dva maha u godini. I - dosta. Vide se znanci, prijatelji i rođaci. A vidjenja na takvim mestima nisu obični susreti u svakidašnjici, na pazaru u gradu ili o vašarimo. Ne. O tim pustinjanskim danima čovek prijatelja vidi milosnijim i poželjnijim očima. Rodjak je rođaku bliži i dražiji. Susreti su uz obavezne zagrljaje onakve kakvi su bili dok je preovladjivalo starinsko /patrijarhalno/ društvo. Inače, oslabila svojetljivost, blagodareći manastiru i zajedničkoj svečanosti oko kultnog mesta, kao da vrati ljude iz savremenosti... Svi su razneženi i obuzeti neobičnim, radosnim raspoloženjem. Svak se spremio i raspoložen je